

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politcom.org.ua/?p=8118>

5. Данилюк К. Роль Європейського Союзу у врегулюванні конфліктів на території Грузії. – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2014/rol-evropejskoh-soyuzu-u-vrehulyuvanni-konfliktiv-na-terytoriji-hruziji/>

6. Перемовини щодо Придністров'я можуть відновити в квітні. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/world/02mar2016/peregovorypridnestrovia.html>

7. Декларація Уельського саміту, видана главами держав та урядів, які брали участь у засіданні Північноатлантичної ради в Уельсі. – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=uk

8. Рибак В. Конференція НАТО: про Східну Європу, кібербезпеку, міграційну кризу та Грузію. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/World/158387>

9. Кара С. Проблема «заморожування» конфліктів: причини, особливості, перспективи. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/138471>

10. Ротфельд: Платформою для врегулювання конфлікту в Україні може стати ОБСЄ. – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polradio.pl/5/39/Artykul/162803#sthash.K3cZU6Vt.dpuf>

References

1. Olejnykova V. Ju. Geopolitychni konflikty ta shljahy i' h podolannya [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/Politologia/44555.doc.htm

2. Tolstov S. Dijal'nist' miznarodnyh organizacij v Ukraini: zagal'ni tendencii' ta orijentyry / Tolstov S. // Viche. – 2015. – №4. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.viche.info/journal/4590/>

3. Peredbachennja kryzy. Vreguljuvannja kryzovyh situacij. NATO Revju. – 2002. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nato.int/docu/review/pdf/i4_uk_review.pdf

4. Koteljanec' O. Myrotvorchi misii' u procesi vreguljuvannja konfliktiv na Pivdennomu Kavkazi: dosvid dlja Ukrainy. – 2015. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://politcom.org.ua/?p=8118>

5. Danyluk K. Rol' Jevropejs'kogo Sojuzu u vreguljuvanni konfliktiv na terytorii' Gruzii'. – 2014. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://naub.oa.edu.ua/2014/rol-evropejskoh-soyuzu-u-vrehulyuvanni-konfliktiv-na-terytoriji-hruziji/>

6. Peremovny shhodo Prydnistrov'ja mozht' vidnovyty v kvitni. – 2016. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.newsru.ua/world/02mar2016/peregovorypridnestrovia.html>

7. Deklaracija Uel's'kogo samitu, vydana glavamy derzhav ta urjadiv, jaki braly uchast' u zasidanni Pivnichnoatlantichnoi' rady v Uel'si. – 2014. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=uk

8. Rybak V. Konferencija NATO: pro Shidnu Jevropu, kiberbezpeku, migracijnu kryzu ta Gruziju. – 2016. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/World/158387>

9. Kara S. Problema «zamorozhuvannja» konfliktiv: prychny, osoblyvosti, perspektivy. – 2015. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/Politics/138471>

10. Rotfel'd: Platformoju dlja vreguljuvannja konfliktu v Ukraini mozhe staty OBSJe. – 2014. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.polradio.pl/5/39/Artykul/162803#sthash.K3cZU6Vt.dpuf>

Taranenko A. H., PhD (Candidate of Political Sciences), Associate Professor of International Relations and Foreign Policy Department, Kyiv International University (Ukraine, Kyiv), khyloko.m@gmail.com

Role of international organizations in conflict resolution

The article examines the role of international organizations in resolving conflicts. Based on the conducted analysis it is determined that international organizations are a significant factor of peace processes. International organizations at times have quite limited possibilities for finding a compromise with regard to dramatic political, ideological or economic differences in opinions of parties. However, they perform an important function of a communication platform for conflict participants and third parties in negotiations.

Keywords: international conflict, conflict resolution, the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), European Union (EU), international non-governmental organizations (INGOs), new transnational actors, mediation, North Atlantic Treaty Organization (NATO).

Taranenko A. G., кандидат политических наук, доцент кафедры международных отношений и внешней политики, Киевский международный университет (Украина, Киев), khyloko.m@gmail.com

Роль международных организаций в урегулировании конфликтов

Рассмотрена роль международных организаций в урегулировании конфликтов. На основе проведенного анализа установлено, что международные организации являются существенным фактором миротворческих процессов. При этом иногда международные организации имеют достаточно ограниченные возможности для нахождения компромисса в виду резких политико-идеологических или экономических расхождений во взглядах между конфликтующими сторонами. Тем не менее, они выполняют функцию платформ для коммуникации между участниками конфликта, а также третьей стороны в переговорах.

Ключевые слова: международный конфликт, урегулирование конфликтов, Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ), Европейский Союз (ЕС), международные неправительственные организации (МНПО), новые транснациональные акторы, посредничество, Организация Североатлантического договора (НАТО).

УДК 323.1

Філатов Б. А., кандидат юридичних наук, член політичної ради політичної партії «Українське об'єднання патріотів», м. Дніпропетровськ (Україна, Дніпропетровськ), bfilatow@i.ua

ПОЛІТИЧНА ДОКТРИНА СУЧАСНОГО ПАТРІОТИЗМУ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Розглядається зміст сучасних політичних доктрин патріотизму як політичного явища у контексті демократичних трансформацій. Особливу увагу надано інституційному значенню патріотизму як чинника консолідації суспільства. Розглядаються інституційні детермінанти значення патріотичних цінностей для формування й функціонування демократичних політичних інститутів. Аналізуються підходи до оцінювання патріотизму як чинника стимулювання добровільної політичної участі громадян в умовах сучасної України. Метою цієї статті є аналіз пояснювального потенціалу політичних доктрин патріотизму як чинників інституційних перетворень у суспільствах нових демократій, та формулювання основних складових партійної політичної програми патріотизму як чинника інституційних перетворень. Методами статті є компаративний аналіз, а також метод ретроспективного аналізу, які дозволили встановити рівні політичного значення патріотизму на різних етапах еволюції політичної системи. У межах висновків зазначається, що патріотизм здатний як мобілізувати населення до конструктивної політичної дії і участі, так і сприяти формуванню нових інститутів, здатних вирішити нагальні завдання трансформаційного суспільства.

Ключові слова: політичні доктрини, демократичні політичні інститути, політичне виховання, громадсько-політичні об'єднання, громадянське суспільство, демократичні цінності.

Політичні перетворення в Україні й світі змушують науковців шукати оптимальну інституційну структуру, яка здатна забезпечити прийняття необхідних політичних рішень та створити основи політичної стабільності в умовах демократії. Сучасні політичні науки для вирішення завдань оптимізації інституційної структури та укріплення демократії спрямовують зусилля на встановлення ресурсів оптимальної конфігурації взаємодії між політичними партіями та громадськими (неурядовими) організаціями, інститутами місцевого самоврядування тощо. Водночас тенденція до корумпованості політичних еліт у перехідних державах змушує шукати спільне підґрунтя для широкої ідейної консолідації суспільства. Особливо актуальною ця проблема є для сучасної України, в якій події Євромайдану спонукали громадянське суспільство до активних дій і відстоювання вимог щодо реформування країни. Досвід багатьох країн світу засвідчив, що динаміка взаємодії у межах консолідації політичних інститутів залежить від спільного бачення громадянами перспектив розвитку

національної державності. Також нагальним є позитивне сприйняття проекту політичної нації у контексті інтересів провідних верств населення тієї чи іншої країни.

Ідейні складники концепції патріотизму, які у новітній історії людства ведуть свій відлік від часів Великої французької революції та боротьби за незалежність у США, свідчать не лише про ідеологічну близькість політиків-патріотів до реалізації інтересів та потреб певної країни, але також про конкретні рекомендації та концептуальні елементи, які мають проєктивне значення для будови інституційної структури національних політичних систем. Ситуація в Україні, в якій об'єднання неурядових структур та окремих громадян на ґрунті протесту проти свавілля корумпованої владної верхівки отримало патріотичне забарвлення, також свідчить про необхідність аналізу патріотичної складової функціонування демократичної політичної системи.

Ангажованість центрів прийняття політичних рішень в Україні та зарубіжних країнах ідеями патріотизму появляється у процесах політичної комунікації та трансляції мотивації тих чи інших політичних сил. У зв'язку з цим, існує потреба не лише в аналізі політико-інституційного потенціалу патріотичних доктрин, але й у розрізненні фіктивного та справжнього патріотизму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми, на які спирається автор. Міждисциплінарний науковий пошук в межах ідеологічних засад патріотизму нараховує велику кількість джерел, які порушують тему зв'язку модерних ідеологій з виразом політичних інтересів націй та інших етнічних груп. У сучасних соціально-гуманітарних дисциплінах феномен патріотизму вивчався як з ідеологічної, так і з психологічної точки зору. До числа сучасних зарубіжних науковців, які встановлювали актуальний політичний зміст патріотизму належать Б. Фроен [26], М. Дероса [25], С. Каутц [28], Р. Міхнер [29]. Зазначені науковці присвятили свої праці взаємозв'язку патріотизму та розвитку громадянського суспільства, тлумаченню патріотичних цінностей у рамках політичного вчення лібералізму, співвідношенню націоналізму і патріотизму у ліберальних демократичних суспільствах. Класичні думки у філософському та соціально-релігійному вимірах доктрини патріотизму висловили Б. Франклін [23], Г. Торо [21], Л. Толстой [20]. Для цих мислителів інтерес до патріотизму визначався як до чинника індивідуальної й колективної свободи. Серед вітчизняних науковців до розробки проблеми політичного значення патріотизму долучилися В. Тернопільська [19], В. Тарасевич [18], Є. Стех [17], К. Різниченко [16], В. Радзівський [13], О. Прохоренко [12], М. Ліпін [11], Н. Лазуріна [10], З. Коваль [8], Р. Гула [5], В. Говоруха [4], О. Волобуєва [3], М. Вавринчук [2]. Вони представили широке поле міждисциплінарних розробок, які засвідчують, що вплив патріотизму на сучасному етапі розвитку України відчуваються у сфері економіки, правовідносин, педагогічної роботи, виховання молоді, ідеологічного наповнення політичної діяльності тощо.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Сучасна політична наука досить масштабно звертається до проблеми патріотизму у контексті досліджень політичної культури, ціннісного підґрунтя політичної поведінки, змісту сучасних політичних ідеологій тощо. Також

експертний і дослідницький загал ставиться до патріотизму як до популістського виразу політичних претензій етнічними групами, а також способів консолідації, пов'язаної з політизацією етнічності та етнізації політики. Однак, інституційний вимір доктрин патріотизму, а також патріотизм як явище стимулювання громадської активності у сучасних державах, незалежно від їх етнічної приналежності, все ще потребує подальшого вивчення. Проблемою нашої роботи є спроможність патріотизму як політичної доктрини впливати на формування й функціонування демократичних політичних інститутів в особливих умовах політичних трансформацій.

З огляду на вищезазначене, метою цієї статті є аналіз пояснювального потенціалу політичних доктрин патріотизму як чинника інституційних перетворень у суспільствах нових демократій. Завданням статті є встановлення основних складових партійної політичної програми патріотизму як чинника інституційних перетворень.

Розгляд сучасними науковцями значення патріотизму як чинника політичної консолідації суспільства розглядається на основі глибинних внутрішніх змін, які нібито здатні реалізувати доктринальне підґрунтя у соціальній базі політичної участі реалізації політичних дій певними соціальними групами, пов'язаними з поширенням переконань і реалізацією взаємодії на рівні міжіндивідуального спілкування. Окремі автори виходять з того, що поширення патріотичних ідеологем на певному етапі розвитку окремих соціальних груп, наприклад, молоді, може забезпечити стабільність у сприйнятті інтересів держави та перспектив їх зростання. Поряд з цим, не розглядається можливість впливу патріотичної символіки на імовірність формування нових політичних інститутів. Як зазначає вітчизняний дослідник О. Рак, сьогодні в Україні варто звернути увагу на патріотичне виховання молоді, які мало б ґрунтуватися на національних інтересах України, політичних діях і поведінці політика, а також використання методології, побудованої на основі теорії несилової взаємодії [11].

Реалізація ціннісного підходу до політичного змісту поняття «патріотизм», певною мірою, спричиняє неоднозначність в оцінках і семантичному забарвленні буденного значення патріотизму, яке у слов'янських мовах набуває різного спрямування. Воно ґрунтується на практиці державного будівництва та змісту патріотизму як спонукальної або маніпулятивної категорії. Філологічний аналіз поняття патріотизму виявляє його спорідненість із загальним ідейним контекстом політичного розвитку тієї чи іншої нації. У вітчизняних розробках визначено зв'язок між семантичним полем поняття патріотизму та інституційними аспектами розвитку певного суспільства. Обґрунтування політичного, а не соціального змісту вживання поняття патріотизму міститься, в основному, у контекстах, пов'язаних з розподілом представників тієї чи іншої етнічної групи на тих, хто підтримує національну державність, та тих, хто її заперечує. До прикладу, у роботі К. Близнюк встановлено відмінності у шляхах вербалізації концепту, а також у якісному та кількісному складі його семної структури. Зокрема, пише дослідник, в «російському лексико-семантичному полі «патріотизм» не виявлено сем на позначення негативного ставлення до «чужого», що може свідчити про чітке розмежування в лексикографії таких понять, як «патріотизм», «націоналізм», «шовінізм».

Натомість відсутність у польському лексико-семантичному полі мікрополя «серйозність» швидше є відображенням специфіки національної мовної картини світу, на формування якої впливають особливості національного світогляду» [1, с. 128].

Маркером політичного змісту поняття патріотизму в українських реаліях нерідко слугує інституційне призначення, яке надається патріотичній лексиці політичними спікерами. В умовах боротьби за національну незалежність України у найбільшій мірі актуалізується національний зміст патріотизму, який тяжіє до поняття державності. Це значення функціонально отримує навантаження й зміцнення та трансляцію цінностей патріотизму на інші покоління. У кризові періоди завдання розвитку національної державності, які покладаються на патріотичні об'єднання, нерідко збігаються з власними функціями держави як такої. Державність як самодостатня цінність виступає чинником інституційної спрямованості й підпорядкування суспільства ідеям соціального солідаризму і громадянського активізму. Інституційне значення захисту державності виступає ідейним чинником розвитку держави як центрального інституту політичної системи сучасної України. Як вважає вітчизняний дослідник В. Кротюк, «одним із характерних виявів патріотизму є принцип державності, що відображає специфіку історичного розвитку нашого суспільства, найважливішим чинником якого була держава як відносно самодостатня сила» [9, с. 56].

Державницький вимір інституційного значення патріотизму має в умовах трансформації доповнюватися та рівноважуватися рівнем розвитку самоврядної громадськості. Громадянське суспільство як сукупність інституцій, які реалізують функцію представництва й реалізації прав і свобод громадян, передбачає залучення вікових і соціальних груп до певної інституалізованої діяльності (до виконання певних політичних дій на постійній або регулярній основі). Звідси громадянський (активістський) зміст патріотизму має вирішальне значення в умовах соціально-політичних трансформацій та розвитку самодостатньої й стабільної національної політичної системи. На думку С. Рашидова, «методологічною основою виховання громадянськості та патріотизму... є аксіологічний, гносеологічний та праксеологічний виміри... Аксіологічний (ціннісний) вимір громадянськості та патріотизму фокусується на аналізі певних цінностей і представляє особистість як носія специфічної системи ціннісних орієнтацій і сформованих на їх основі уподобань та переконань» [15, с. 112].

Зміст патріотизму як рушійної сили політичної участі в інституційному аспекті пов'язаний не лише з аксіологічними, але й з політико-праксеологічними аспектами. Конкретні навички громадсько-політичної діяльності позначаються на темпах здійснення політичних реформ. Події в Україні в останні роки засвідчили, що широкий загал громадськості потребує навичок політичної участі на локальному, регіональному і національному рівнях. Рівень політичної компетентності громадян як здатності співпрацювати у складі певних інститутів, визначається в межах можливостей публічного визначення своєї громадської позиції та її інституційної консолідації у межах певних громадських рухів.

В умовах значних зовнішніх загроз патріотична свідомість має бути основою діяльності політичної

еліти. Ця теза актуалізується в умовах, коли національна державність є гарантією політичного самозбереження як окремих політичних сил, так і індивідів, які вважають себе належними до політичної еліти країни. Незважаючи на значні дискусії, в сучасній політичній еліті України спостерігаються тенденція до прагматичного розуміння необхідності збереження національної державності та її подальшого розвитку. Згідно з В. Зінченком, «еліта є перш за все духовним чинником, що добровільно бере на себе тягар відповідальності за суспільний добробут, просвітництво та моральність народу. Її основним завданням є формування громадянської свідомості населення. З тим, щоб кожен первинно усвідомлював себе приналежним перш за все до національно-політичної спільноти, а не до певного класу» [6].

В умовах неспроможності традиційних етнократичних доктрин патріотизму до вирішення завдання консолідації суспільства зростає необхідність у пошуці національної моделі патріотизму, яка б враховувала зарубіжний досвід інституційного будівництва, а також актуалізувала основні національні риси і якості, які є придатними для нагальних завдань. Події Євромайдану довели, що громадянський активізм, попри соціальну аномію та апатію у суспільстві, здатний здійснити докорінні перетворення політико-інституційної структури. У зв'язку з цим, держава і громадянське суспільство мають виробити ті механізми, які здатні не лише експлуатувати спонтанні сплески політичної активності мас у кризові періоди, але й підживлювати волонтерську діяльність та інші прояви громадсько-політичної участі з метою подальшої реалізації демократичних перетворень. У цьому зв'язку новітня синкретична доктрина патріотизму в сучасній Україні має включати як цілі і завдання поширення патріотичних цінностей і світогляду, так і кінцевий результат політичної участі громадян та їх діяльності зі створення нових інституцій.

Пошук інноваційної моделі національного інституційного будівництва заснований на вільній від примусу та маніпуляцій діяльності патріотичних громадських об'єднань. Вона має враховувати й дефініцію кінцевого пункту загальних перетворень, які здійснюються в державі. Таким компонентом доктрини патріотизму має бути опис і дефініція демократичної політичної системи, в якій будуть існувати можливості гармонізації протилежних громадсько-політичних інтересів та відстоювання думки меншарних груп. Саме проблема реалізації політичної волі більшості, виявлена представницьким шляхом, є однією з найбільш складних проблем інституційного дизайну та трансформаційної творчості.

Таким чином, наявний стан уявлень щодо політичних патріотичних доктрин в Україні дає змогу стверджувати, що дієвими механізмами щодо демократичної інституалізації в період демократичних трансформацій є чинники мотивації масової добровільної політичної участі, спрямовані на виконання важливих суспільних завдань стратегічного характеру.

Приклад сучасної України свідчить, що пострадянський інституційний дизайн як у всіх гілках влади, так і у відношеннях між центром і периферією, заважає глибинному оновленню політичної системи. На нашу думку, основним чинником небезпеки архаїчного інституційного дизайну є інертність апарату управління та внутрішня змова бюрократичних еліт, які прагнуть

відстоювати статус–кво за будь–яких умов. Енергія патріотичних громадських об'єднань має бути спрямована на реалізацію масштабних демократичних перетворень у найкоротші терміни. На думку американського експерта Дж. Стіортса, рішення полягає у концепції патріотизму як відданості ідеї. ...можна визнати гріхи нашої історії... і засудити їх з повною віддачею, але <потрібно> брати до уваги також, що Америка знайшла в собі інтелектуальні й моральні ресурси подолати такі невдачі [30].

Досвід розвинених демократій дає змогу стверджувати, що консолідація суспільства на основі патріотичних цінностей має тенденцію до зміни. Зокрема, у Сполучених Штатах, відповідно до зміни політичної і соціально–економічної ситуації, змінюється й рівень схвалення населенням дій політичних лідерів. Так само і змінюється сприйняття функціонування окремих політичних інститутів у певний період часу. Згідно з даними американських аналітиків, до числа чинників, які впливають на патріотичну політичну участь, є належність громадян до ветеранських структур та організацій, робота у державних структурах і структурах місцевого самоврядування. Тобто можна стверджувати, що динаміка існування інститутів демократичного управління сприяє відтворенню певної кількості лояльних громадян. Така ситуація в цілому визначає патріотизм як лояльність до своєї державності не на етнічному, а на соціально–прагматичному ґрунті. На думку Річі Бернардо, патріотизм у США йде на спад в останні роки. В 2011 році 38% американців заявили, що США найкраща країна в світі, у той час як у 2014 році їх число скоротилося до 28% [24].

У суспільстві сталої демократії інституційні засади патріотизму втілюються не лише на рівні політичного сприйняття громадян та їх політичної участі, а також в межах реалізації прав і свобод як можливостей захисту власних інтересів. Також вирішальним чинником реалізації патріотичних ідейних настанов в інституційній сфері є диференціація реалізації владних повноважень тими чи іншими владним інститутами. В умовах поширення демократичних цінностей та тривалого функціонування конкурентної політичної системи для громадян та груп набувають значення питання неможливості узурпації влади та посилення одних інституцій за рахунок інших. Ці процеси викликають заперечення у громадян, які налаштовані до активної політичної участі. Як стверджує американський фахівець Б. Фронен, небезпека патріотизму полягає не в його любові <до Батьківщини>, або навіть не в бажанні жертвувати для своєї країни, до якого він спонукає людей. Небезпека походить від того, коли національна держава, народ або деякі інші спільноти в суспільстві проголошують суверенітет над усіма іншими, вимагаючи лояльності до себе понад усе [26].

Тривалість функціонування демократичних процедур у конкретному соціумі позначається на смислового наповненні традиційних доктрин патріотизму, які пов'язані з класичними політичними ідеологіями консерватизму і лібералізму. Патріотизм як підґрунтя широкої інституалізованої політичної участі громадян виступає різновидом риторичної течії, яка є мотиваційною структурою для стереотипної політичної поведінки громадян, які підтримують ту чи іншу політичну силу. Як стверджують Л. Хадда і К. Недія, питання патріотизму зазвичай в США завжди розглядаються з відтинком політичної ідеології, в результаті чого він виникає

частіше серед політичних консерваторів, ніж лібералів... емпіричне вимірювання конструктивного патріотизму чітко не диференціюється від <таких проявів> як сліпий патріотизм, розмиваючи сенс обох концептів [27, р. 63–64].

Налаштованість громадян на конструктивну політичну діяльність в умовах сталої демократії визначається рівнем їх задоволеності певними політичними подіями та процесами. Разом з тим, лояльне ставлення громадян до функціонування певних політичних інституцій здатне забезпечити для них сприятливе середовище та забезпечити можливість більш повного виконання цілей і завдань. Зокрема, конструктивність діяльності політичних партій може сприяти більш успішному поширенню місцевих осередків та електорального успіху. У той же час, некритичне ставлення до інституційних чинників реалізації цінностей патріотизму призводить до радикального протиставлення позицій у суспільстві. Крім того, інститути, які лише спекулюють на патріотичних цінностях, у підсумку ризикують втратити довіру та опинитися поза межами актуальних соціетальних зв'язків.

Висновки. Проаналізований матеріал доктринальних засад політичного патріотизму призводить до неоднозначного погляду на пояснювальні моделі інституційної трансформації в умовах демократичних перетворень. Архаїчне розуміння патріотизму як соціальної мотивації захисту території та інтересів етнічних спільнот до визначає хибне сприйняття цього поняття у суспільно–політичному дискурсі. Значення патріотизму як відносно маргінальної ідейної течії, яка ґрунтується на ідеях націоналізму та етнічної спорідненості змінюється на широку політичну доктрину, яка має значний об'єднувачий потенціал. В умовах поліетнічного суспільства ця інтерпретація виявляється обмеженою, оскільки в більшості держав світу дисперсно проживає велика кількість національних меншин, які мають власні етнічні та культурні інтереси та, водночас, є лояльними до інтересів титульної нації.

В інституційному контексті патріотизм виступає чинником широкої громадської консолідації та здійснення дій, які б за відсутності патріотичної мотивації не були реалізовані.

Патріотизм на сучасному етапі виступає однією з небагатьох ідейних систем та громадсько–політичних течій, які не втратили переваг серед широких верств населення сучасної України. Він сприяє налагодженню всезагального консенсусу стосовно мети та способів реалізації демократичних реформ. Патріотична доктрина політичної консолідації може стати оптимальною альтернативою для формування тих громадсько–політичних об'єднань, які ототожнюють себе з державністю на певній території, і мають, скоріше соціальну, а не національну ідентичність. Отже, патріотизм здатний як мобілізувати населення до конструктивної політичної дії і участі, так і сприяти формуванню нових політичних інститутів, здатних вирішити нагальні завдання трансформаційного суспільства. Темою, яка потребує розгляду подальших досліджень, є актуальність патріотичної ідейної доктрини для процесів партогенезу в Україні й світі.

Список використаних джерел

1. Близнюк К. Р. Лексико–семантичні поля концепту «патріотизм» в українській, російській і польській мовах [Електронний ресурс] / К. Р. Близнюк // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія:

Філологічні науки. – 2013. – Кн.3. – С.125–128. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2013_3_27

2. Вавринчук М. П. Націоналізм та національний патріотизм: сутність та відмінності [Електронний ресурс] / М. П. Вавринчук, М. В. Яруш // Університетські наукові записки. – 2008. – №1. – С.420–425. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2008_1_67

3. Волобуєва О. Ф. Формування патріотизму і національної свідомості майбутніх фахівців: психологічний ракурс [Електронний ресурс] / О. Ф. Волобуєва // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологія. – 2015. – Вип.1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2015_1_5

4. Говоруха В. В. Патріотизм державного службовця України [Електронний ресурс] / В. В. Говоруха // Державне будівництво. – 2009. – №1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_1_47

5. Гула Р. В. Патріотизм в Україні: уроки минулого, сучасний стан, погляд у майбутнє [Текст] / Р. В. Гула // Архіви України. – 2013. – №6. – С.38–45.

6. Зінченко В. В. Українські ідеологи і імперативи розвитку у добу глобалізації: громадянська інституалізація націотворення, патріотизму і державотворчості між сциллою етноцентризму і харбидою корпоративності [Текст] / В. В. Зінченко // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. – 2013. – Вип.41(1). – С.170–206.

7. Карпінський Б. А. Податкова домінанта державотворчого патріотизму нації у конституційно-виборчому процесі [Електронний ресурс] / Б. А. Карпінський // Науковий вісник НДТУ України. – 2013. – Вип.23.14. – С.362–375. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlts_2013_23

8. Коваль З. Механізми державного управління формуванням почуття патріотизму як провідного засобу набуття Україною інформаційно-психологічної стійкості [Текст] / З. Коваль // Актуальні проблеми державного управління. – 2013. – Вип.4. – С.72–76.

9. Кротюк В. А. Сучасні концепції дослідження патріотизму [Електронний ресурс] / В. А. Кротюк // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – №5. – С.52–58. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2013_5_8

10. Лазуріна Н. П. Патріотизм та національна ідея як ціннісні складові громадянської компетентності особистості [Електронний ресурс] / Н. П. Лазуріна // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2013. – Вип.6. – С.32–35. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhdU_2013_6_7

11. Ліпін М. Патріотизм: спокуса ідеологією [Текст] / М. Ліпін // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2009. – №3. – С.113–120.

12. Прохоренко О. Я. Патріотизм – реальна протидія корупційним проявам в Україні [Текст] / О. Я. Прохоренко, О. О. Гринчак // Економіка та держава. – 2012. – №1. – С.105–107.

13. Радзівський В. О. Євромайдан: патріотизм у культурному полі України [Текст] / В. О. Радзівський // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2014. – №2. – С.56–60.

14. Рак О. Ю. Патріотизм і націоналізм – дві невід'ємні складові політики (інтроформаційний підхід) [Електронний ресурс] / О. Ю. Рак // Політологічні записки. – 2013. – №7. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2013_7_15

15. Рашидов С. Ф. Виховання громадянськості та патріотизму як цінностей громадянського суспільства [Текст] / С. Ф. Рашидов // Духовність особистості. – 2011. – Вип.3. – С.107–117.

16. Різниченко К. С. Патріотизм як основа національної ідеї сучасного Китаю [Текст] / К. С. Різниченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – №4. – С.286–292.

17. Стех С. О. Аналіз дефініції «патріотизм» у соціально-педагогічній науці [Текст] / С. О. Стех // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – №3. – С.22–26.

18. Тарасевич В. М. Антикризовий потенціал економічного патріотизму [Текст] / В. М. Тарасевич // Економіка України. – 2015. – №6. – С.50–52.

19. Тернопільська В. І. Особливості виховання патріотизму у студентської молоді [Електронний ресурс] / В. І. Тернопільська // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. – Вип.3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_3_24

20. Толстой Л. Н. Патріотизм і правительство [Електронний ресурс] / Л. Н. Толстой. – Режим доступу: http://az.lib.ru/t/tolstoj_lew_nikolaewich/text_1180.shtml

21. Торо Г. Д. О гражданском неповиновении [Електронний ресурс] / Г. Д. Торо. – Режим доступу: <http://www.klex.ru/cdw>

22. Чернова І. В. Проблема патріотизму в сучасному науковому дискурсі [Електронний ресурс] / І. В. Чернова // Військово-науковий вісник. – 2011. – Вип.15. – С.228–238. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnv_2011_15_21

23. Benjamin Franklin's Thoughts... On the Constitution [Electronic resource] – Access regime: <http://www.usa-patriotism.com/speeches/bfranklin1.htm>

24. Bernardo R. 2015's Most and Least Patriotic States [Electronic resource] / R. Bernardo. – Access regime: <https://wallethub.com/edu/most-and-least-patriotic-states/13680/>

25. DeRosa M. Politics and Patriotism [Electronic resource] / M. DeRosa Access regime: <http://www.abbeyvilleinstitute.org/review/politics-and-patriotism/>

26. Frohnen B. P. Patriotism and the Dangers of Civil and Political Religion. [Electronic resource] / B. P. Frohnen. – Access regime: <http://nomocracyinpolitics.com/2015/03/04/patriotism-and-the-dangers-of-civil-and-political-religion-by-bruce-frohnen/>

27. Huddy L. American Patriotism, National Identity, and Political Involvement [Text] / L. Huddy, K. Nadia // American Journal of Political Science. – Vol.51. – No.1. – January 2007. – P.63–77.

28. Kautz S. Liberalism and Community Ithaca [Text] / S. Kautz. – NY, Cornell University Press, 1995. – 248 p.

29. Michener R. Nationality, Patriotism, and Nationalism in Liberal Democratic Societies [Text] / R. Michener. – St. Paul, MN Paragon House, 1993. – 256 p.

30. Steorts J. L. On America as idea and as history [Electronic resource] / J. L. Steorts. – Access regime: <http://www.nationalreview.com/article/414272/what-patriotism-jason-lee-steorts>

References

1. Blyznjuk K. R. Leksyko-semantychni polja konceptu «patriotyzm» v ukrai'ns'kij, rosij's'kij i pol's'kij movah [Elektronnyj resurs] / K. R. Blyznjuk // Naukovi zapysky [Nizhyn's'kogo derzhavnogo universytetu im. Mykoly Gogolja]. Serija: Filologichni nauky. – 2013. – Kn.3. – S.125–128. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2013_3_27

2. Vavrynchuk M. P. Nacionalizm ta nacional'nyj patriotyzm: sutnist' ta vidminnosti [Elektronnyj resurs] / M. P. Vavrynchuk, M. V. Jarush // Universytets'ki naukovy zapysky. – 2008. – №1. – S.420–425. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2008_1_67

3. Volobujeva O. F. Formuvannja patriotyzmu i nacional'noi' svidomosti majbutnih fahivciv: psihologichnyj rakurs [Elektronnyj resurs] / O. F. Volobujeva // Visnyk Nacional'noi' akademii' Derzhavnoi' prykordonnoi' sluzhby Ukraini'ny. Serija: Psihologija. – 2015. – Vyp.1. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2015_1_5

4. Govoruha V. V. Patriotyzm derzhavnogo sluzhbovcja Ukraini'ny [Elektronnyj resurs] / V. V. Govoruha // Derzhavne budivnytvo. – 2009. – №1. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_1_47

5. Gula R. V. Patriotyzm v Ukraini'ni: uroky mynuloj, suchasnyj stan, pogljad u majbutnje [Tekst] / R. V. Gula // Arhivy Ukraini'ny. – 2013. – №6. – S.38–45.

6. Zinchenko V. V. Ukrain's'ki ideologemy i imperatyvy rozvytku u dobu globalizacii': gromadjans'ka instytualizacija naciotvorennya, patriotyzmu i derzhavotvorchosti mizh scilloju etnocentryzmu i harbydoju korporatyvnosti [Tekst] / V. V. Zinchenko // Visnyk Harkivs'kogo nacional'noho pedagogichnoho universytetu imeni G. S. Skovorody. Filosofija. – 2013. – Vyp.41(1). – S.170–206.

7. Karpins'kyj B. A. Podatkova dominanta derzhavotvorchoho patriotyzmu nacii' u konstytucijno-vyborchomu procesi [Elektronnyj resurs] / B. A. Karpins'kyj // Naukovyj visnyk NLTU Ukraini'ny. – 2013. – Vyp.23.14. – S.362–375. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlts_2013_23

8. Koval' Z. Mehanizmy derzhavnogo upravlinnja formuvannjam pochuttja patriotyzmu jak providnogo zasobu nabuttja Ukraini'noju informacijno-psihologichnoi' stijkosti [Tekst] / Z. Koval' // Aktual'ni problemy derzhavnogo upravlinnja. – 2013. – Vyp.4. – S.72–76.

9. Krotjuk V. A. Suchasni koncepcii' doslidzhenja patriotyzmu [Elektronnyj resurs] / V. A. Krotjuk // Visnyk Nacional'noi' jurydychnoi' akademii' Ukraini'ny imeni Jaroslava Mudrogo. Ser.: Filosofija, filosofija prava, politologija, sociologija. – 2013. – №5. – S.52–58. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2013_5_8

10. Lazurina N. P. Patriotyzm ta nacional'na ideja jak cinnisni skladovi gromadjans'koi' kompetentnosti osobystosti [Elektronnyj resurs] / N. P. Lazurina // Visnyk Zhytomyr's'kogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. – 2013. – Vyp.6. – S.32–35. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhdU_2013_6_7

11. Lipin M. Patriotyzm: spokusa ideologijeju [Tekst] / M. Lipin // Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'no-ekonomichnogo univrsytetu. – 2009. – №3. – S.113–120.

12. Prohorenko O. Ja. Patriotyzm – real'na protydiya korupciynym projavam v Ukraini [Tekst] / O. Ja. Prohorenko, O. O. Grynychak // Ekonomika ta derzhava. – 2012. – №1. – S.105–107.

13. Radzjievskij V. O. Jevromajdan: patriotyzm u kul'turnomu poli Ukraini [Tekst] / V. O. Radzjievskij // Visnyk Nacional'noi' akademii' kerivnyh kadriv kul'tury i mystectv. – 2014. – №2. – S.56–60.

14. Rak O. Ju. Patriotyzm i nacionalizm – dvi nevid'jemni skladovi polityky (introformacijnyj pidhid) [Elektronnyj resurs] / O. Ju. Rak // Politologichni zapysky. – 2013. – №7. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2013_7_15

15. Rasydov S. F. Vyhovannja gromadjans'kosti ta patriotyzmu jak cinnostej gromadjans'kogo suspil'stva [Tekst] / S. F. Rasydov // Duhovnist' osobystosti. – 2011. – Vyp.3. – S.107–117.

16. Riznychenko K. S. Patriotyzm jak osnova nacional'noi' idei' suchasnogo Kytaju [Tekst] / K. S. Riznychenko // Pedagogichni nauky: teorija, istorija, innovacijni tehnologii'. – 2014. – №4. – S.286–292.

17. Steh Je. O. Analiz definicii' «patriotyzm» u social'no-pedagogichnij nauki [Tekst] / Je. O. Steh // Social'na pedagogika: teorija ta praktyka. – 2012. – №3. – S.22–26.

18. Tarasevych V. M. Antykryzovij potencial ekonomichnogo patriotyzmu [Tekst] / V. M. Tarasevych // Ekonomika Ukraini'ny. – 2015. – №6. – S.50–52.

19. Ternopil's'ka V. I. Osoblyvosti vyhovannja patriotyzmu u students'koi' molodi [Elektronnyj resurs] / V. I. Ternopil's'ka // Visnyk Nacional'noi' akademii' Derzhavnoi' prykordonnoi' sluzhby Ukraini'ny. – 2012. – Vyp.3. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnads_2012_3_24

20. Tolstoj L. N. Patriotizm i pravitel'stvo [Elektronnyj resurs] / L. N. Tolstoj. – Rezhym dostupu: http://az.lib.ru/t/tolstoj_lew_nikolaewich/text_1180.shtml

21. Toro G. D. O grazhdanskom nepovinoenii [Elektronnyj resurs] / G. D. Toro. – Rezhym dostupu: <http://www.klex.ru/cdw>

22. Chernova I. V. Problema patriotyzmu v suchasnomu naukovomu diskursi [Elektronnyj resurs] / I. V. Chernova // Vijs'kovo-naukovij visnyk. – 2011. – Vyp.15. – S.228–238. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnv_2011_15_21

23. Benjamin Franklin's Thoughts... On the Constitution [Electronic resource] – Access regime:<http://www.usa-patriotism.com/speeches/bfranklin1.htm>

24. Bernardo R. 2015's Most and Least Patriotic States [Electronic resource] / R. Bernardo. – Access regime: <https://wallethub.com/edu/most-and-least-patriotic-states/13680/>

25. DeRosa M. Politics and Patriotism [Electronic resource] / M. DeRosa Access regime: <http://www.abbevilleinstitute.org/review/politics-and-patriotism/>

26. Frohnen B. P. Patriotism and the Dangers of Civil and Political Religion, [Electronic resource] / B. P. Frohnen. – Access regime: <http://nomocracyinpolitics.com/2015/03/04/patriotism-and-the-dangers-of-civil-and-political-religion-by-bruce-frohnen/>

27. Huddy L. American Patriotism, National Identity, and Political Involvement [Text] / L. Huddy, K. Nadia // American Journal of Political Science. – Vol.51. – No.1. – January 2007. – P.63–77.

28. Kautz S. Liberalism and Community Ithaca [Text] / S. Kautz. – NY, Cornell University Press, 1995. – 248 p.

29. Michener R. Nationality, Patriotism, and Nationalism in Liberal Democratic Societies [Text] / R. Michener. – St. Paul, MN Paragon House, 1993. – 256 p.

30. Steorts J. L. On America as idea and as history [Electronic resource] / J. L. Steorts. – Access regime: <http://www.nationalreview.com/article/414272/what-patriotism-jason-lee-steorts>

Filatov B. A., Candidate of Juridical Sciences, Member of the Political Council of the Political Party «Ukrainian Union of Patriots», Dnipropetrovs'k (Ukraine, Dnipropetrovs'k), bfilatow@i.ua

Political doctrine of contemporary patriotism: meaning for institutional transformations

In the article the content of contemporary political doctrines of patriotism as a political phenomenon in the context of democratic transformations considered. Special attention is given to the institutional meaning of patriotism as a factor of the society consolidation. Considered institutional determinants of patriotic values for the formation and functioning of democratic political institutions. Analyzed the approaches to the evaluation of patriotism as a political factor of stimulating the voluntary participation of citizens in contemporary Ukraine. The purpose of this paper is to analyze the explanatory potential of political doctrines of patriotism, as factors

of institutional transformations in societies of new democracies and the wording of the main components of the party's political program of the patriotism as a factor in institutional change. Methods of the article are comparative analysis and a method of retrospective analysis that revealed the level of political meaning of patriotism at different stages of the evolution of the political system. Within conclusions indicated that patriotism is able to mobilize people for constructive political action and participation, and promote the formation of new institutions that can resolve the immediate tasks of the transformation society.

Keywords: political doctrine, democratic political institutions, political education, civic and political associations, civil society, democratic values.

Филатов Б. А., кандидат юридических наук, член политического совета политической партии «Украинское объединение патриотов», г. Днепропетровск (Украина, Днепропетровск), bfilatow@i.ua

Политическая доктрина современного патриотизма: значение для институциональных трансформаций

Рассматривается содержание современных политических доктрин патриотизма как политического явления в контексте демократических трансформаций. Особое внимание уделено институциональному значению патриотизма как фактора консолидации общества. Рассматриваются институциональные детерминанты значения патриотических ценностей для формирования и функционирования демократических политических институтов. Анализируются подходы к оценке патриотизма как фактора стимулирования добровольного политического участия граждан в условиях современной Украины. Целью данной статьи является анализ объяснительного потенциала политических доктрин патриотизма как факторов институциональных преобразований в обществах новых демократий, а также формулировки основных составляющих партийной политической программы патриотизма как фактора институциональных преобразований. Методами статьи являются компаративный анализ, а также метод ретроспективного анализа, которые позволили установить уровни политического значения патриотизма на разных этапах эволюции политической системы. В рамках выводов отмечается, что патриотизм способен как мобилизовать население к конструктивной политической деятельности и участия, так и способствовать формированию новых институтов, способных решить насущные задачи трансформационного общества.

Ключевые слова: политические доктрины, демократические политические институты, политическое воспитание, общественно-политические объединения, гражданское общество, демократические ценности.

* * *

УДК 327.54(477)

Войналович В. А., доктор політичних наук, професор, завідувач відділу етнополітології, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України (Україна, Київ), v_voynalovich@ukr.net

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОФІЛЮ УКРАЇНСЬКОГО ДОНБАСУ

Аналізуючи впливи соціокультурних чинників давньої і новітньої історії на формування регіональної ідентичності українського Донбасу, автор акцентує увагу на колоніальному характері освоєння краю російським самодержавством, тотальній політиці русифікації та денационалізації радянського режиму, складному переплетенні процесів прискореної урбанізації та культурної маргіналізації, змаганні і домінуванні двох різноспрямованих історичних векторів – російського і українського проектів, у єдності і боротьбі яких викрystalізовувалася специфіка регіону.

Ключові слова: етнічні групи, регіон, регіональна ідентичність, соціокультурні чинники, етнокультурна асиміляція, соціальна маргіналізація.

Драматичні події в Україні, пов'язані з анексією Криму, збройним конфліктом на Сході країни, що стали безпосереднім наслідком військових, загарбницьких та інших деструктивних дій Росії, упродовж майже двох років усе ще перебувають у центрі уваги як української, так і світової спільноти.

На сьогодні вітчизняними і зарубіжними експертами, представниками дипломатичних кіл, ученими, публічними інтелектуалами сформульовано низку версій-гіпотез щодо повернення анексованого Криму, деокупації і реінтеграції Донбасу, врегулювання ситуації в цілому.